

బ్యాంకింగు విషయములందు పండితుడనను అభిప్రాయముతో నీ చిన్న పాత్రమును వ్రాయలేదు. రిజర్వు బ్యాంకు విషయమై నాకు తెలిసిన కొలదిసంగతులను పాఠకులకు సులభముగా బోధపడగలరీతిని వ్రాయబూని యీ ప్రయత్నమును జేసినాడను. మనదేశమునగల రాజకీయ నాయకులలో ముఖ్యులైన భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్య పంతులుగారు, లోగడ నేను కృష్ణాపత్రికలో నీ విషయమై వ్రాసిన వ్యాసముల తలకించి, వానిని సంగ్రహముగా మార్చి యొక చిన్న పాత్రమున కొడికరించిన బాగుండునని చెప్పిన మీదట, వారి సలహాప్రకారము యీ పనికి గడంగితిని. అందుకు చాలనివాడనైనను, పూనిక చేసినందుకు ఊహ్యుడను.

కేవలము బ్యాంకింగు అనన్వేషిద్దో తెలియనివారికి తెలియజేయవలెనను అభిప్రాయముతో, డబ్బులన నెట్టిదో, దానిస్వరూపమేదియో, దానిని తయారుజేయు సంస్థలెట్టివో మొదటి అధ్యాయమున వ్రాసితిని. ఇట్టి సంస్థలలో బ్యాంకు అనునది ప్రధానములనియు, రిజర్వుబ్యాంకు యొక్క అవసరమును గూర్చియు రెండవ అధ్యాయమున వ్రాసియుంటిని.

రిజర్వు బ్యాంకు చేయు పనులెవ్వయో, దానివలన లాభము
 'లెట్టివో, మూడవ అధ్యాయమున వివరింపబడియెను. రిజ
 ర్వు బ్యాంకులు యేతరుగానున్నవో రిజర్వు బ్యాంకును స్థాపింప
 వలసినదిగా మన దేశములో జరిగిన ఉద్యమమును గూర్చియు
 నాల్గవ అధ్యాయమున ముచ్చటించితిని. ఈ పాత్రమును
 పరిశీలించి యిందలి గుణములను మాత్రమే గ్రహించి దోష
 ములను పాఠకులు తమమింతురుగాక యని వేడుచున్నాను.

బుట్టయ్య పేట,
 బందరు.
 2-3-1934

}

ఇట్లుబుధవిధేయుడు,
 కాశీనాథుని పూర్ణమల్లికార్జునుడు.
 ఎం. ఏ. బి. యల్.

రిజర్వు బ్యాంకు.

మొదటి అధ్యాయము

మనుష్యులకు పరస్పరము అనేకవ్యవహారము లుండుట అనుభవవేద్యము. ఆవ్యవహారములు సాగుటకు సాధనములు గలవు. ఆర్థికవ్యవహారములలో గూడ నట్టి సాధనములున్న వని ప్రతిపాదికిని దెలియును. ఈ సాధనములకే ప్రమాణములనిపేరు. శేరు, కుంచము, మానిక మొదలైనవి వస్తువులను కొలుచుటకు ప్రమాణములు. తులము వీశే మణుగు మొదలైనవి తూచుటకు ప్రమాణములు. స్థలము మొదలైనవానిని కొలుచుటకు అంగుళము, అడుగు, గజము మొదలైనవి ప్రమాణములు. అటులనే వస్తువుల యొక్క మారకమును కొలుచుటకు డబ్బు ప్రమాణము. ఒకనివద్ద గోధుమలున్నవనుకొనుడు వానికి పంచదార కావలసినచో గోధుమలను పంచదారగలవానికిచ్చి, వాని వద్దనుంచి తాను పంచదారను తీసికొనవలయును. పంచదార గలవానికి గోధుమలతో అవసరమున్న యెడల, వాడు గోధుమలను తీసుకొని దానికి బదులుగా పంచదార నొనగగలడు. ఇదియే వస్తువుల యొక్క మారకము లేక వినిమయము. పైన చెప్పిన దృష్టాంతము

తమున పంచదార గలవానికి గోధుమలతో పని లేకున్నచో, గోధుమలు గలవానికి పంచదారతో పనియున్నను, పంచదార లభింపనేరదు. అట్టి స్థితిలో మరి యొకనివద్ద కందులున్న వనుకొనుడు, వానికి గోధుమలుకావలయు ననుకొనుడు. పంచ దారగలవానికి కందులుకావలయు ననుకొనుడు. అప్పుడు గోధుమలుగలవాడు, తన గోధుమలను కందులుగల వానికిచ్చి, వానివలన కందులు తీసుకొని, ఆకందులను పంచదారగలవాని కిచ్చి, వానివలన పంచదారను తాను తీసికొనవలయును.

గోధుమలుగలవాడును, కందులుగలవాడును, పంచ దారగలవాడును దూరప్రదేశములలో నివసించుచుండిన యెడల, నావస్తువుల నాదూరప్రదేశములకు గొంపోవుట చాల దుర్లభము. అదిగాక గోధుమలను యేరేటుప్రకారము కందులకు బదులు యివ్వవలయునో, యేరేటు ప్రకారము కందులను పంచదారతో మారకము చేయవలయునో అను విషయమున గూడ చిక్కులు తటస్థించును. అదిగాక ఎప్పుడు గోధుమలుగలవాడు తనగోధుమలను అమ్మజూపునో ఆసమయముననే కందులుగలవానికి కందులనమ్మ అవసరమున్ను; గోధుమలు కొననవసరమున్ను ఉండవలెను. ఆ తరుణమున గోధుమలతో అవసరము లేకున్నచో, అవసరమువచ్చువరకు వానిని నిలవచేసియుంచుట కష్టము. నిలవచేసినచో కాలము

గడచినకొలది యవి పుచ్చిపోవును. కాన అర్థికవ్యవహారములకై మారకమునందు గోధుమలు మొదలైన వస్తువులనే వినియోగము చేయునెడల పై చెప్పినరీతిగా కష్టములు పెక్కులు సంభవించును.

ఈ కష్టముల నివారించుకొనుటకై మానవులు డబ్బు అను సాధనమును కనిపెట్టిరి. డబ్బుఅనునది ఉన్నయెడల దానితో, కావలసిన వస్తువును దేనినైనను సంపాదించవచ్చును. అట్టి సాధనమునే డబ్బు అని అందురు. దాచుకొనుటకు గూడ డబ్బు చాల వీలుగానుండును. గోధుమలు మొదలైన వానివలె త్వరగా నశించిపోదు. ప్రతివస్తువునకు డబ్బుతో విలువ కట్టిన యెడల వినియోగమునందు చాల సౌకర్యముండును. ఈ కారణములవలన డబ్బు అను సాధనమును మానవులు సృష్టించిరి. కృష్ణాజిల్లాలో ఉన్నవాడు తనగోధుమలను అమ్మజూపినయెడల గుంటూరు జిల్లావాడు అందుకు బదులుగా తన కందులను యివ్వదలచినచో, డబ్బు అనుసాధనము లేకున్నయెడల కందులను ఎంతోదూరము తాను మోసికొని రావలసియుండును. డబ్బుఅనునది ఉన్నయెడల కృష్ణాజిల్లావానికి డబ్బు పంపినచో చాలును. కందులు పంపుటకంటె డబ్బుపంపుట తేలిక. ఇట్టి సౌకర్యములను పెక్కింటిని సమకూర్చునగాన డబ్బు అను దానికి మిగుల ప్రాముఖ్యము వచ్చినది. డబ్బు అనునది యేరూ

వమున నుండవలయునను సమస్య రాగా, లోహముతో చేయబడిన నాణెముల రూపముగా నుండిన బాగుండునని పూర్వలకు తోచినది. ఆలోహములలో యేలోహము మంచిదని వారు విచారించి వెండి బంగారములను నిర్ణయించిరి. అందులో బంగారమునకే విశేషముగా ప్రాధాన్యము వచ్చినది.

అందఱును అంగీకరింపఁగిన వస్తువు యేదైనను డబ్బుగా ప్రచారములో నుండుటకు ఉపయోగపడును. ఆ వస్తువునందు సహజముగా కొన్ని గుణములున్న సేగాని ఆస్తువు అందఱిచే పరిగ్రహ్యము కాదు. త్వరలో నశించి పోకయుండవలెను. ఒక వోటనుంచి మరియొకచోటికి తీసికొని పోవుటకు వీలుగానుండవలెను. దాచుకొనుటలో సౌకర్యముండవలెను. విభాగముచేయుటకు వీలుగానుండవలెను. (ఆవు, లేక ఎద్దును మనుష్యులు డబ్బుగా పరిగ్రహించిన యెడల, అర్థ ఆవు-పాతిక ఆవును చేయుటకు వీలుండదు.) ఆ వస్తువు ఒకవేళ డబ్బుగా పరిగణింపబడక పోయినచో యితరపనులకు దేనికైనను వినియోగించునదిగా నుండవలెను. పై చెప్పినగుణములు విశేషముగా నుంటచేత, వెండిబంగారములు డబ్బునకు ఆధారభూతములైనవి. అందులో బంగారము సర్వదేశవాసులచే నంగీకరింపబడి యున్నది. ఇట్టి వెండిబంగారములచే నాణెములనునవి చేయబడి ప్రచారములో నున్నవి. తద్వారా మనుష్యులు పరస్పరము వ్యవహారము

రముల సాగించుచున్నారు. ఇట్టి నాణ్యరూపమైన డబ్బు లేకున్నచో, మనుష్యులలో నిన్నివ్యవహారములు సాగుటకు వీలుండెడిదికాదు. అట్టివీలులేకయున్నచో యిపుడున్న నాగరికస్థితి ప్రపంచమునకు వచ్చెడిదికాదు.

రానురాను మనుష్యవ్యవహారములు వృద్ధినందసాగెను. మనుష్యవిజ్ఞానము పెరిగినకొలదియు, ధూమశకటములు పొగయోడలు, వాయు విమానములు మొదలైనవి ప్రబలెను. పూర్వమువలె మనుష్యులకు యేదోయొకచోట కడుపులో చల్ల కదలకుండ వ్యవహరించుకునే కాలము పోవుటచేత దూరదేశములతో, దూరదేశవాసులతో, భవిష్యత్కాల సంబంధముతో పరస్పరము వ్యాపారములు ప్రబలెను. ఆర్థికములైన వ్యాపారములన్నింటికి డబ్బు కావలసివచ్చెను. కుర్చీచేయువాడు తన ఆహారమునకై ధాన్యము పండించురైతునకు డబ్బు యివ్వవలసివచ్చెను. ఆరైతు తనవ్యవసాయమునకై మరొకనివద్ద నాగలి కొని వానికి డబ్బు యివ్వవలసివచ్చెను. ఈ విధముగా ఎన్నివ్యవహారములు జరుగునో అంత డబ్బు కావలయును. “ఏ” అనువాడు “బి” అనువానికి కుర్చీకొన్నందుకు పది రూపాయలు యివ్వవలయుననుకొందము. “బి” అనువాడు ధాన్యమునమ్ము “సి” అనువానికి పదిరూపాయలున్న “సి” అనువాడు నాగలిక్రింద “డి” అనువానికి పన్నెండురూపాయలున్న యివ్వవలయు

ననుకొనము. ఈ వ్యవహారములన్నియు డబ్బుద్వారా పైసలుకావలసినచో అధమము పన్నెండురూపాయలైనను చెలామణిలో నుండవలెను. “ఏ” “బి” కి పదిరూపాయలు యిచ్చును. “బి” “సి”కి పదిరూపాయలు యిచ్చును. “సి” “డి”కి పన్నెండురూపాయలు యిచ్చును. ఇందులో “ఏ” వల్ల పుచ్చుకొన్న పదిరూపాయలనే “బి” “సి” కి యిచ్చినాడనుకొందము. వానినే “సి” “డి” కి యిచ్చుటకు తనవద్దనున్న యింకా రెండు రూపాయలను కలిపి యివ్వవలయును. వెంట వెంటనే “ఏ” వల్ల “బి” కిన్ని; ‘బి’ వల్ల ‘సి’ కిన్ని; డబ్బు వసూలగుచో పన్నెండురూపాయలతో యీ వ్యవహారములు నాగును. లేకున్న ముప్పదిరెండురూపాయలు కావలసి వచ్చును. ‘సి’ తనకు ‘బి’ వలన డబ్బురాకముందే ‘డి’ కి యివ్వఁబడినచో పన్నెండురూపాయలు కావలయును. ‘బి’ తనకు ‘ఏ’ వల్ల రాకముందే ‘సి’ కి యివ్వవలసివచ్చుచో పది రూపాయలుకావలెను. ‘ఏ’ ‘బి’ కి యిచ్చుటకు మరియొక పదిరూపాయలు కావలెను. వ్యవహారములు బొత్తిగా వీలు లేక సాగినచో ముప్పదిరెండు రూపాయలున్నూ, బాగా వీలుగా సాగినచో పన్నెండురూపాయలున్నూ పై వ్యవహారములకు కావలయును. ఇట్లు వ్యవహారముల సంతములగు చుండగా నాణ్యరూపమైన డబ్బుకూడ మనుష్యులకు సరిపోలేదు. అందుచేత ‘పరిపతి’ యనుసాధనమును మనుష్యులు కనిపెట్టిరి.

పైన చెప్పిన దృష్టాంతమునకు మరియొక వ్యవహారమునుకలిపి చూతము. 'డి' అనువాడు 'ఏ' అనువానికి యింటి అద్దెక్కింద పదిహేనురూపాయలు యివ్వవలయు ననుకొందము. పైజెప్పిన విధముగా రూపాయలలోనే వ్యవహారము జరుగునెడల 47 రూపాయలవరకు డబ్బుకావలసి వచ్చును. 'సి' 'డి' కి పన్నెండు రూకలు యిచ్చెను. 'బి' 'సి' కి పది రూపాయలు యిచ్చెను. 'ఎ' 'బి' కి పది రూపాయలు యిచ్చెను. అప్పటికి 32 రూపాయలకు పని తగిలెను. అప్పటికి 'డి' వద్ద 12 రూపాయలు ఉన్నవి. 'డి' అద్దెక్కింద 'ఎ' కు యివ్వవలసిన 15 రూపాయలలో తనవద్దనున్న 12 రూపాయలుగాక మిగతా 3 రూపాయలు యివ్వవలెను. అట్లుగుచో 32 + 3 కలిసి 35 రూపాయలకు పనితగిలెను. లేక "డి" "ఏ" కు 15 రూపాయలున్న "సి" "డి" కి 12 రూపాయలున్న "బి" "సి" కి 10 రూపాయలున్న యిచ్చినయెడల "ఏ" తనకు "డి" యిచ్చిన 15 రూపాయలలో నుంచి "బి" కి తాను పది రూపాయలు యివ్వవచ్చునుగాన చెలామణిలో 37 రూపాయలు కావలసివచ్చును. అట్లుగాక "ఏ" తనకు "డి" యిచ్చిన 15 రూపాయలున్న తాను "బి" కి యివ్వకముందు ఖర్చుపెట్టినచో "బి" కి యిచ్చుటకు వేతే పది రూపాయలు కావలెను. అట్టి స్థితిలో మొత్తము 47 రూపాయలు కావలసివచ్చును. అన్నిరూపాయలలో అవసరము

లేకుండా వ్యవహారముల జరుపుటకై “పరపతి” యనునది సృజింపబడెను.

“వ” తాను “బి” కి యివ్వవలసిన 10 రూపాయలకు ఒక పామిసరీనోటును వ్రాసియిచ్చినా డనుకొందము. ఆ నోటును “బి” తాను “సి” కి యివ్వవలసిన బాకీ క్రింద ఆర్డరు వేసి యిచ్చెననుకొందము. ఆ నోటు నున్న మరి యొకనోటును రెండు రూపాయలకు వ్రాసి దానిని “డి” కి యివ్వవలసిన బాకీ క్రింద యిచ్చెననుకొందము. “డి” తాను “వ” కి యివ్వవలసిన పదిహేనురూపాయల క్రింద ఆ రెండు నోట్ల నున్న ఆర్డరు వేసి యిచ్చుచో యింకా మూడు రూపాయలు మాత్రము రొఖముగా యివ్వవలసి యుండును. ఆ విధముగా పై వారందరు బాకీలుసరిపెట్టు కొన్నచో 8 రూపాయలు మాత్రమే రొఖము కావలయును. అయితే “వ” యందు ‘బి’ కిన్ని ‘బి’ యందు ‘సి’ కిన్ని ‘సి’ యందు ‘డి’ కిన్ని సమ్మకముండవలయును. ఆ సమ్మకమునకే ‘పరపతి’ యనిపేరు. ‘వ’ ‘బి’ కి రొఖము బదులుగా తన పరపతిని యిచ్చినాడు. అటులనే ‘బి’ ‘సి’ కిన్ని ‘సి’ ‘డి’ కిన్ని పరపతి నిచ్చి బాకీలను సరిపెట్టుకొని వ్యవహారములు సరిగా చేసుకున్నారు. ఈ పరపతి సమ్మకము మీద ఆధారపడియున్నది. ఏ తననోటు ప్రకారము సకాలమునకు రొఖము సప్లయ

చేయ గలడను ధైర్యమున్ననే గాని, 'బి' తన బాకీ క్రింద, 'ఎ' వల్ల నోటును తీసికొనడు. అటులనే మిగిలిన వారలున్న కాన, పైయుదహరణమువలన, రొఖముగా 47 రూపాయలు కావలసిన వ్యవహారములను 3 రూపాయలతో చేయుటకు అవకాశముకలిగెను.

వెండితోగాని బంగారముతోగాని చేయబడిన నాణెములను ఆయా దేశములలోని ప్రభుత్వములవారు ప్రచారములోనికి దెత్తురు. మనుష్యవ్యవహారములు విరివిగా సాగిన కొలదియు ఈ నాణెములు సరిపోలేదు. అందు వలన పరపతియనునది సృజింపబడినది. దీనినే ఆధారముగా జేసికొని, ఆయా దేశములలోని ప్రభుత్వములవారు గాని, గవర్నమెంటు వారివలన అధికారమును బొందిన బ్యాంకువారు గాని, కరెన్సీ నోట్లను ప్రచారములోనికి దెచ్చిరి. ఈ నోట్లు గూడ, ఆ ప్రభుత్వము యొక్కగాని, బ్యాంకు యొక్కగాని, పరపతిమీదనే ఆధారపడియున్నవి. కరెన్సీ నోట్లయందు ఋణ క్రిందివిధముగా వ్రాయబడియుండును. 'ఈ నోటును తీసికొని వచ్చి నోట్లు ముద్రించు ఆఫీసువారికి చూపించి కావలయునన్న యెడల యింతఎత్తువెండి బంగారములు గాని యిన్ని నాణెములుగాని యివ్వబడును.' అట్టి వాగ్దానమును ప్రభుత్వమువారుగాని బ్యాంకువారుగాని చేయుటవల్ల, వారి

పరపతి నాధారముగా జూచుకొని ప్రజలు కరెన్సీ నోట్లను
 నాణెములతో సమానముగా చూచుకొనుచున్నారు. అట్లు
 నాణెములుగాని, లోహముగాని, యివ్వబడునని నోట్లయందు
 వాగ్దానమున్నను, నోట్లుకలవారందరు ఒక్కమ్మడి తమ
 నోట్లకు బదులు, నాణెములగాని, లోహముగాని యిమ్మనుట
 తటస్థింపదు, అను ధైర్యమువలన సామాన్యముగా ప్రతి
 దేశములోను కరెన్సీనోట్ల నమలులోనికి దెచ్చుచున్న ప్రభు
 త్వమువారుగాని, బ్యాంకువారుగాని, నోట్ల మొత్తమునకు
 చాలినన్ని నాణెములుగాని లోహమునుగాని, తమ యొద్ద
 నుంచుకొనుట లేదు. నూటికి నలుబది వంతులు, ఏబదివంతు
 లకు నాణెములుగాని, బంగారముగాని వెండిగాని వారి
 బొక్కసమునందుండును. ఆధైర్యము పూర్తిగానున్నచో
 అనగా ఎవరును ఎప్పుడును నోట్లను బదులు నాణెములుగాని,
 లోహమునుగాని కోరరు అనుధైర్యమున్నచో వారి బొక్క
 సమునందు నాణెములగాని, వెండి బంగారములగాని ఉంచు
 కొన బనిలేదు. ఆధైర్యము పూర్తిగా లేకుండుటవలనను
 కొంతమట్టునకే నను, లోహముగాని నాణెములుగాని వారి
 వద్దనున్న యెడల ప్రజలయందు నోట్లవిషయమై నమ్మక
 ముండునను అభిప్రాయమువలనను పై చెప్పిన విధముగా నోట్లకు
 ప్రత్యామ్నాయముగా వారి బొక్కసములందు నాణెముల
 గాని లోహముగాని సమకూర్చి యుంచుకొనుచున్నారు.

కాబట్టి ప్రస్తుతకాలమున, నోట్లు కూడ నాణెములవలెనే పూర్తిగా ప్రచారములోనుండుట ప్రతి వానికిని తెలిసిన విషయమే. ఈ కరెన్సీ నోట్లవలన నలుబది నాణెములకు తగినంత లోహమున్నచో, నూరు రూపాయలవరకు డబ్బును ప్రచారములో బెట్టవచ్చును అని తేలినది. నోట్లు గూడా లోహపు నాణెములతో సమానమైనవి గనుక వానికికూడా డబ్బు అనియే నామము. అందుచేత లోహముయొక్క ఉపయోగమును వాడుకను తగ్గించుటకు నోట్లు సాధనము లగుచున్నవి.

ఈ కరెన్సీనోట్లు గూడ చాలనంతవ్యవహారములు రానురాను వున్నప్పులలో సాగ మొదలిడెను. వాని యన్ని టికిని చాలినంత వెండిబంగారములుగాని, దాని సాధారణముగా జేసికొని ముద్రించబడిన కరెన్సీనోట్లుగాని లేక పోయెను. తిరిగి “పరపతి” యే ఆధారమయ్యెను. ఈ పరపతిని తయారుజేయునవే బ్యాంకులు.

రొక్కము యివ్వకయే “ఎ” “బి” “సి” “డి” ల మధ్య ప్రామిసరీ నోట్లతో వ్యవహారము సాగించినచో పరపతి తయారు జేయబడినదగునని పైన వివరింప బడియెను. వారు ఒకరినొకరు ఎఱిగియున్నవారై ఆర్థికముగా మంచి

స్థితిలోనున్నచో పై జెప్పిన జోనోటు వ్యక్తి వీలగునుగాని, ఎటుగని వారై దూరదేశములందున్నచో ఒకరి పరపతి యందు మఱియొకరికి అంతనమ్మక ముండదు. పశ్చిమత కాలమున పరస్పరవ్యవహారములు ఒహుదూరస్థులకు జరుగుచున్నవి. మనకు కావలసినవస్తువులు బొంబాయిలోనున్నయే బిర్లా కంపెనీవారి వద్ద నుండియో వచ్చుచున్నవి. మన గ్రామములో వర్తకులనేకులా వస్తువుల తెప్పించుచున్నారు. ఇచటి వర్తకులు ధనవంతులై యుండవచ్చును; ఉండకపోవచ్చును. ధనవంతులైనను వారి సంగతి బొంబాయి వారికి తెలియకపోవచ్చును. అటులనే యింకా దూరదేశముల వ్యాపారములలో ఒకరి పరపతియందు మరొకరికి అంతగా నమ్మకముండదు. పై ఉదాహరణమున “బి” అనువాడు బొంబాయి వర్తకుడనియు “ఎ” అనువాడు చెన్నపట్టణపు కాపురస్తుడనియు గ్రహింతము. “ఎ” సంగతి “బి” కి పూర్తిగా తెలియకపోవచ్చును. చెన్నపట్టణములో నొక వ్యక్తిగాని లేక వ్యక్తిసముదాయముగాని ఒహు కాలమునుంచి పెద్దప్రతిష్ఠతో వడ్డీ వ్యాపారము చేయుచున్నదను కొనుడు. “ఎ” తాను “బి” కి యివ్వవలసిన బాకీ క్రింద ఈ వడ్డీ వ్యాపారస్థుని ఆవాల్తీ చేసినచో “బి” అంగీకరింపవచ్చును. ఈవడ్డీవ్యాపారస్థుని వర్తకములప్పులుయిచ్చుట, పుచ్చుకొనుట. ఈ వ్యవహారము నతడు నిపుణతతో చేసి లాభమునంపాదిం

చును. వానికి లేక వారికి బ్యాంకు అనిపేరు. ఈ బ్యాంకులు విరివిగా పెద్ద మొత్తములతో విశేషానుభవముతో వ్యాపారము జేసి పెద్ద ప్రతిష్ఠ సంపాదించునుగాన, ఈ బ్యాంకులు వ్రాసియిచ్చిన నోట్లుగాని, ఈ బ్యాంకులు ఒప్పుడలయైన పత్రములుగాని, ఈ బ్యాంకులు అవాస్త్రీ చేయుచు వ్రాసే ఉత్తరములుగాని సామాన్యముగా దూరదేశస్థులు గూడ తమ బాకీ క్రింద గ్రహింతురు. “ఎ” బాంబాయి వర్తకుడగు “బి” కి బాకీపడి రొఖము పంపుటకు బదులు ఒక బ్యాంకు మీద ఉత్తరము వ్రాసి ఆ ఉత్తరమును బ్యాంకుచేత ఒప్పించి “బి” కి పంపినచో “బి” దానిని అంగీకరించును. “ఒకరికిగాని, ఒకరి ఆర్థరుకుగాని ఉదాహరింపబడిన మొత్తమును యిమ్ము”ని వ్రాయు ఉత్తరమునకే బిల్లు అనియు, హుండీయనియు, చెక్కు అనియు పేరు. బ్యాంకు మీద వ్రాయబడి, చూపించిన వెంటనే డబ్బు యివ్వవలసిన బాధ్యతగల ఉత్తరమునకు చెక్కు అని పేరు. బిల్లు అన్నను హుండీ అన్నను ఒక్కటే. ఇవి సామాన్యముగా బ్యాంకులమీదగాక, వ్యక్తులమీద వ్రాయబడి కొన్ని రోజులతరువాత రొఖము యివ్వవలసిన బాధ్యతగలవిగా నుండును. చూపించిన వెంటనే రొఖము యివ్వవలసిన బాధ్యతగల హుండీలు గూడగలవు. వానినే దర్శనహుండీలు అని అందురు. ఇంగ్లాండు నుంచి ఒక వర్తకుడు యినప

సామానును బొంబాయిలో నొక వర్తకునకు పంపెనను
 కొందము. అందులకై ఇంగ్లాండు వర్తకుడు తనకు గాని
 తనతరపున వేటొకనికిగాని తనకు రావలసిన మొత్తమును
 యివ్వవలసినదిగా బొంబాయి వర్తకునికి వ్రాసిపంపిన యుత్త
 రము బిల్లు అనబడును. ఇట్టి బిల్లులవల్లగాని చెక్కులవల్ల
 గాని, చాలా లాభములు గలవు. రొఖములేకుండా న్యన
 హారములు సాగించుట ఒకటి; డబ్బు పంపకయే దూరదేశ
 ములోని బాకీలు సరిపెట్టుట రెండు; ఈ బిల్లు రూపముగా
 గాని, చెక్కు రూపముగాగాని తీర్చబడిన బాకీలకు లెఖ
 వ్రాయుట మూడు. పూర్వము చెప్పిన “ఎ” “బి” “సి” “డి”
 స్పష్టాంతమున “ఎ” వ్రాసిననోటు తిరిగి ‘ఎ’ వద్దకువచ్చుట
 చేత రొఖముతో అవసరము లేకపోయినది. ఈ బ్యాంకుల
 వల్ల అట్టిస్థితి సంభవించును. ఈ బ్యాంకులకు యితర ప్రదేశ
 ములలో బ్రాంచి ఆఫీసులుగాని, యితర ప్రదేశములలోని
 బ్యాంకులతో కాలాగాని వుండును. మనము బొంబాయిలో
 నొకనికి డబ్బు పంపవలసినచో యెడల, ఆడబ్బును బొంబా
 యికి పంపునట్లు ఆంధ్రబ్యాంకువారితో మనము యేర్పా
 టుచేసుకొనవచ్చును. మనకు ఆంధ్రబ్యాంకులో కాలా
 యున్నదనుకొనుడు. ఎంతమొత్తము మనము పంపదలచితినో
 అంత మొత్తమును ఆంధ్రబ్యాంకువారు మనఖాతాలో ఖర్చు
 వ్రాసికొని బొంబాయిలో తమకు కాలావున్న యే సెంట్రలు

బ్యాంకువారి మీదికి ఒక చెక్కు వ్రాసి మనము బాకీపున్న
 బాంబాయి వర్తకునికి పంపెదరు. వాడు సెంట్రలు బ్యాంకు
 కులో నా చెక్కును మార్చుకొనును. వర్తకవ్యాపారముల
 అనుభవముగలవారు అట్టి చెక్కును గ్రహించెదరు. సెంట్రలు
 బ్యాంకువారు తమవద్ద ఆంధ్ర బ్యాంకు కాతాలో ఖర్చు
 వ్రాయుదురు. ఖర్చు వ్రాసి అతనికి రొఖము యిత్తురు. బాం
 బాయి వానికి సెంట్రలు బ్యాంకులో కాతాపున్న యెడల
 వానికి రొఖము యివ్వకయే ఆ మొత్తము అతని కాతాలో
 జ్జి వ్రాయబడును. ఇందుమూలమున డబ్బును బాంబాయి
 వరకు యే ఇన్సూరుద్వారానో పంప నవసరములేకపోవును.
 అంతకంటె బ్యాంకువారు తక్కువ చార్జీకి బాకీని సరిపెట్టు
 ఏర్పాటుచేయుదురు. మన డబ్బు ఆంధ్ర బ్యాంకులోనిది
 ఖర్చు అయినట్లున్న, సెంట్రలు బ్యాంకువారు బాంబాయి
 వర్తకునికి డబ్బుయిచ్చినట్లున్న, ఆంధ్ర బ్యాంకువారు సెం
 ట్రలు బ్యాంకువారికి అంత మొత్తము బాకీ యున్నట్లున్న
 పుస్తకములలో వ్రాయబడియుండును.

నాణెములతోగాని, కరెన్సీనోట్లతోగాని అవసరములే
 కుండా బ్యాంకులు పరపతిని తయారుజేసి వ్యవహారములను
 సాగునట్లు చేయుననుట ఎట్లు అని శంక కలుగవచ్చును. 'ఎ'
 'బి' 'సి' 'డి' లకు ఒక బ్యాంకుతో కాతా పున్నదని

భావంతము. 'ఎ' 'బి' కి యివ్వవలసిన పదిరూపాయలు రొఖముగా యివ్వక బ్యాంకుమీద చెక్కుయిచ్చును. "బి" ఆ చెక్కును 'సి' కిన్ని, 'సి' 'డి' కిన్ని, 'డి' 'ఎ' కిన్ని ట్రాన్సు ఫరు చేయవచ్చును. లేదా 'బి' ఆ చెక్కును బ్యాంకుతో యిచ్చినచో బ్యాంకువారు ఆపది రూపాయలను 'ఎ' కౌతా లో ఖర్చువ్రాసి 'బి' కౌతాలో జమకట్టుదురు. 'బి' 'సి' కి యిచ్చిన చెక్కును 'సి' బ్యాంకుతో యిచ్చినచో, ఆ మొత్త మును 'బి' కౌతాలో ఖర్చువ్రాసి 'సి' కౌతాలో జమ కట్టుదురు. అటులనే 'సి' 'డి' కి యిచ్చిన చెక్కును, 'డి' 'ఎ' కు యిచ్చిన చెక్కును జమ ఖర్చు చేయబడును. ఇట్లు జమ ఖర్చు చేయుట మూలమున రొఖముతో నిమిత్తములేకయే న్యవహారములు సాగునట్లుగా బ్యాంకులు చేయుచున్నవి. 'ఎ' కు ఆంధ్రబ్యాంకులోనున్న 'బి' కు హిందూస్థానీ బ్యాంకులోనున్న కౌతా వున్నదనుకొందము. 'ఎ' 'బి' బాకీ క్రింద ఆంధ్రబ్యాంకు మీద చెక్కుయిచ్చును. ఆ చెక్కును 'బి' తన హిందూస్థానీ బ్యాంకులో యిచ్చును. ఆ చెక్కును బట్టి పదిరూపాయల మొత్తమునకు హిందూ స్థానీ బ్యాంకువారికి ఆంధ్రబ్యాంకు వారిమీద హక్కు ఉండును. 'డి' కు హిందూస్థానీ బ్యాంకుతో కౌతా వున్న దనుకొందము. తాను 'ఎ' కు యివ్వవలసిన పదిహేను రూపాయలకింద హిందూస్థానీ బ్యాంకు మీద చెక్కువ్రాసి

ఎ' కు యిచ్చును. ఎ' ఆచెక్కును ఆంధ్రబ్యాంకు వారికి యిచ్చును. ఆమొత్తమునకు ఆంధ్రబ్యాంకువారికి హిందూస్థానీబ్యాంకుమీద హక్కువుండును. వ్యవహారములలో ఆబ్యాంకువారిమీద చెక్కులు యీ బ్యాంకు వారి వద్దను యీ బ్యాంకువారిమీద చెక్కులు ఆబ్యాంకువారివద్దను వుండును. ఒకనాడు వారును వీరునుకలిసి, వారికి వీరివ్యవలసినదియు, వీరికి వారివ్యవలసినదియు లెఖి చూచుకొని తేలేబాకీ మాత్రము ఒకరికి ఒకరు రొఖిరూపేణ యిచ్చుకొందురు. ఈ విధముగా లక్షలకొలది వ్యాపారము వందల రూపాయల రొఖిముతో చేయుటకు వీలుకలుగుచున్నది. ఇట్లు చేయుటకు బ్యాంకులవల్ల కలిగిన పరపతియే ఆధారమగుచున్నది.

రెండవ అధ్యాయము

మనుష్య వ్యవహారములకు డబ్బు అవసరమనియు, డబ్బు చాలకపోయినందువల్ల పరపతి యనునది మానవులచే సృజింపబడెననియు, ఆపరపతి బ్యాంకుల వల్లనే విరివిగా తయారు చేయబడుచున్నదనియు పై యధ్యాయమున వివరింపబడియెను. బ్యాంకులు లేనిది, మనుష్య వ్యాపారములు విరివిగా సాగుటకు వీలులేదని తేలినది. కావున బ్యాంకులను సవిదేశేన్నత్యమునకు పునాదులు. ఈ బ్యాంకులయొక్క ఉపయోగమునుగూర్చి యింక నొక విషయమును జెప్పెదను. ఇంగ్లాండులోని వర్తకుడు ఆస్ట్రేలియా వర్తకుని వద్దనుంచి గోధుమలు కొన్నాడనుకొందము. ఈ గోధుమలు ఇంగ్లాండునకు జేరి వానిని ఆవర్తకుడు అమ్ముకొన్న నే గాని వానికి రొఖము సమకూరదు. రొఖము సమకూరిన నే గాని వాడు ఆస్ట్రేలియా వర్తకునకు సొమ్మియివ్వలేడు. డబ్బుముందు పుచ్చుకొనకుండా, తన గోధుమలను ఇంగ్లాండునకు పంపుటకు ఆస్ట్రేలియా వర్తకుడు సమ్మతించడు. ఈ గోధుమలు సముద్రము మీద ఇంగ్లాండుజేరి అక్కడి వర్తకుడు వానిని అమ్ము సరికి

యేమూడు నెలలో పట్టును. అంతవరకు ఆస్ట్రేలియా వర్తకునికి వ్యవహారము సాగు పెట్టు. ఈ చిక్కును సమర్థించుటకై బిల్లు లను పరపతి కాగితములు బయలుదేరినవి. గోధుమలక్రింద ఆస్ట్రేలియా వర్తకునికి నూఱు పానులు రావలెననుకొనుడు. అతడు నూఱు పానులు తనకుగాని తన ఆర్డరుకుగాని మూడు మాసముల దరిమిలా యివ్వవలసినదిగా ఇంగ్లాండు వర్తకునిమీద బిల్లు వ్రాసి పంపి గోధుమలను ఓడమీద ఎక్కించును. ఓడవారు రశీదును యిత్తురు. ఈబిల్లు నతడు ఇంగ్లాండునకు పంపును. ఇంగ్లాండు వర్తకుడు దానిని అంగీకరించును. అది తిరిగి ఆస్ట్రేలియాకు వచ్చును. వచ్చిన వెంటనే యీ బిల్లునున్న, రశీదునున్న బ్యాంకువారికి యిచ్చినయెడల బిల్లు రొఖముగా మాఱునాటివరకు అగు వడ్డీయున్న వారి కమీషనును మినహాయించుకొని మిగిలిన మొత్తమును ఆస్ట్రేలియా వర్తకునికి యిచ్చి తాము బిల్లునుకొందురు. వడ్డీకిందను, కమీషనుకిందను యేరెండుపానులో మినహాయించుకొని మిగిలిన 98 పానులను ఆస్ట్రేలియా వర్తకునికియిత్తురు గోధుమలు ఇంగ్లాండులోనికి వెడలి అక్కడ అమ్ముడుబోయి డబ్బు వచ్చువరకు ఆస్ట్రేలియా వర్తకుడు నోటిలో వేలుపెట్టుకొని కూర్చుండ నక్కరలేదు. ఈ బిల్లును బ్యాంకువారు వాయిదానాటికి వసూలుచేసికొందురు. లేదా యింకా ఎవరైన కొనువారున్నయెడల లాభసాటిగా అమ్ముదురు.

ఆ కొన్నవారు వాయదానాటికి ఇంగ్లాండు వర్తకునివద్దనుంచి సొమ్ము వసూలుచేసికొందురు. బ్యాంకులవంటి సంస్థలున్న నేగాని యిట్టి బిల్లులు ప్రచారములో నుండనేరవు. ఏలననగా యీబిల్లును తాము ఖరీదుచేయుటచేత ఇంగ్లాండులో వసూలు చేసుకోవలసిన బాధ్యత కలుగుచున్నది. బ్యాంకులవంటి పెద్ద సంస్థలకు తప్ప అట్టివని సాధ్యముకాదు. ఇదివరకే వారికి అన్యప్రదేశములలో బ్రాంచిలుగాని, అన్యదేశ బ్యాంకులతో కాతాలుగాని ఉండునని వ్రాసియుంటిని. అందు వలన నులువుగా వారా బిల్లులోని బాకీని వసూలుచేసికొందురు

పైన జెప్పినట్లు ఆస్ట్రేలియా వర్తకుడు ఇంగ్లాండు వర్తకునిమీద బిల్లు వ్రాయుటయు, ఆ బిల్లు ఇంగ్లాండు పోవుటయు, వానివలన ఒప్పుకొనబడివచ్చుటయు అనుభవములో జరుగుటలేదు. ఇంగ్లాండు వర్తకునికి ఇంగ్లాండులో నొక పెద్ద బ్యాంకులో కాతా ఉండును. ఆ బ్యాంకువారికి ఆస్ట్రేలియాలో బ్రాంచి ఆఫీసుగాని, అక్కడ వేరొక బ్యాంకుతో కాతాగాని ఉండును. ఆ బ్యాంకుద్వారా తాను ఆస్ట్రేలియాలో యివ్వవలసిన మొత్తమును యిచ్చునట్లు యేర్పాటు చేసికొనును. ఆ మొత్తమును ఆస్ట్రేలియా వర్తకునికి యిచ్చునట్లుగా బ్యాంకు అంగీకరించును. ఆ బ్యాంకుయొక్క బ్రాంచిమీదనో, లేక కాతా సంబంధముగల వేరొక బ్యాంకు

మీదనో ఆస్ట్రోలియా వర్తకుడు తనకు రావలసిన మొత్తము నకు బిల్లు వ్రాయును. ఆ బిల్లు ప్రకారము వారు డబ్బు యిత్తురు. లేదా ఆ బ్యాంకు అంగీకరించిన బిల్లుగాన దాని నేబ్యాంకువారైనను కొని డబ్బు నిచ్చెనరు. ఈ విధముగా వస్తువుల నమ్మువానికి వెంటనే రొఖము చేతిలో పడుటమూలమున వాడు ధైర్యముగా తన వస్తువులను దూరదేశములకు పంపుచున్నాడు. ఇందుచేత వర్తక వ్యాపారములు విరివిగా సాగుచున్నవి. ఇదికూడ పరపతిని తయారుచేయుటకు దృష్టాంతమే.

పై చెప్పినదానినిబట్టి బ్యాంకులవలన కలుగు లాభములు విశేషముగా నున్నవని తేటతెల్లము కాగలదు. అట్టి బ్యాంకులకు శిరఃప్రాయమైన రిజర్వు బ్యాంకు ఎందుకువలయునో, దానివలన ప్రయోజనములెవ్వయో యిండుక వివరించెదను.

కరెన్సీనోట్ల పద్ధతికూడ పరపతిలో అంతర్భాగమనియు పరపతిని తయారుచేయువారు బ్యాంకులనియు, కరెన్సీనోట్లు ముద్రించువారు గవర్నమెంటువారుగాని, లేక పెద్దబ్యాంకు వారుగాని అయియుండురనియు వ్రాసియుంటిని. అయితే కరెన్సీనోట్లు కేవలము నాణెములవలె రొఖముగా చలామణిలో

నుండును. బిల్లులు, హుండీలు, చెక్కులు మొదలయినవి వ్యాపారానుభవము గలవారిలోమాత్రము బాగా చలాను ణిలో నుండునుగాని, సామాన్యులలో నంతగా నుండవు. కరెన్సీనోట్లకు నాణెములుగాని, లేక నాణెములయందుండు లోహ ములుగాని ఆధారమని తెలుపబడియెను. అటులనే కరెన్సీ నోట్ల హుండీలు లేకుండెడి పరపతికి (అనగా బిల్లులు చెక్కులు హుండీలు మొదలయినవాటికి) కరెన్సీనోట్లు ఆధారము. బ్యాంకులవారు పరపతి నిచ్చుచున్నారనగా కేవలము వారు రొఖ మిచ్చినయెడల అది పరపతిగాదు. నాణెములుగాని నాణెములతో సమానమైన కరెన్సీ నోట్లుగాని వా రిచ్చుచో నిజముగా వారు పరపతిని తయారుచేయుదురు. మనము ఒక బ్యాంకువద్దకు వెళ్ళి అప్పు కావలయునని అడిగినచో వారు నాణెములగాని, కరెన్సీనోట్లనుగాని యిచ్చుచో వారు పరపతిని నిర్మించుటలేదు. అట్లుగాక మనము యెవరికైనను బాకీపడుచో ఆ బాకీలను వారు అచ్చుకొన్నయెడల అప్పులై పరపతి నిర్మింపబడినదగును. ఈ బ్యాంకులయందు మన బాకీదార్లకు నమ్మకమున్న నేగాని, బ్యాంకులయొక్క అవా త్రికీ మన బాకీదారులు ఒప్పుకొనరు. బ్యాంకులయందు నమ్మకముగా మన బాకీదారులకు డబ్బు కావలసివచ్చేటప్పుడు మనము అవా త్రిజేసిన బ్యాంకువారు రొఖమును పెంటనేకీ సగ్గయి చేయగలరను నమ్మకము బ్యాంకుయందు మన బా

భార్య కుంటయే. ఆ సమ్మకము ఎట్లు వచ్చును. బ్యాంకు
 బాగా అనుభవముతో పని చేయుట యొకటి. ఎప్పుడు
 రొఖము కావలెనని అడిగితే వారు రొఖము యిచ్చుట రెండు.
 ఏ ఒక సమయ మందైనను వారు రొఖము యివ్వలేకున్నచో
 వారియందు సమ్మకము చెడును. వారి అవాల్తీని మన
 బాకీదారులు అంగీకరింపరు. అవసరమువచ్చి అడిగినప్పుడు
 రొఖము యిచ్చుటకుగాను బ్యాంకువారివద్ద కొంతవరకు
 నాణెములుగాని తత్తుల్యమైన కరెన్సీనోట్లుగాని ఉండవలెను
 సామాన్యముగా లోకానుభవమునుబట్టి నూటికి నల్భై వం
 తులు నోట్లుగాని నాణెములుగాని బ్యాంకులవారు తమవద్ద
 నుంచుకొనుచున్నారు. బ్యాంకులు ఒకవేళ పరపతిని ఎక్కువ
 చేయ దలచుకొన్నచో వారివద్ద ఎక్కువగా నాణెములుగాని
 నోట్లుగాని వుండవలెను. బ్యాంకులు పరపతిని ఎక్కువచేయ
 దలచుకొన్నప్పుడు కరెన్సీనోట్లను ముద్రించువారుకూడా
 యీ బ్యాంకులకు సహాయముగా ఎక్కువ కరెన్సీనోట్లను
 ముద్రించవలసియుందురు. పరపతిని బ్యాంకులవారు తగ్గిం
 చుచో నోట్లను ముద్రించువారుకూడా నోట్లను ప్రచారము
 లోనుంచి తగ్గించవలయును. ఏలననగా పరపతి యనునది
 నాణెములమీదగాని తత్తుల్యమైన కరెన్సీ నోట్లమీదగాని
 ఆధారపడి యుండుటచేత, కరెన్సీ ముద్రించువారికిన్ని పరప
 తిని తయారుచేయువారికిన్ని పరస్పర సహాయ్య ముండ

వలెను. అట్టి సాహాయ్యము ఈ రెండు సంస్థలును (అనగా పరపతిని తయారుచేయు సంస్థయున్ను, కరెన్సీ నోట్లను ముద్రించు సంస్థయున్ను) ఒకే జాతికి చెంది అన్వోన్యాశ్రయములై యుండవలెను. లేకున్న చిక్కులు తటస్థించును.

వర్తక వ్యాపారములు విరివిగా సాగుచున్న కాలమున డబ్బు విశేషముగా కావలయును. అట్టి స్థితిలో రోఖము బదులు బ్యాంకులు పరపతిని తయారుచేసి వ్యాపారములను సాగునట్లు చేయును. అది యే విధముగా జరుగునో పైన వివరింపబడి యుండెను. నాణెములుగాని కరెన్సీనోట్లుగాని పరపతిగాని వర్తకవ్యాపారములు బాగుగా సాగుచున్నప్పుడే విరివిగా కావలయును. లేకున్న అక్కరలేదు. పయిన చెప్పినదానిసిబట్టి పరపతికి కరెన్సీనోట్లున్ను, కరెన్సీనోట్లకు నాణెములు లేక లోహము ఆధారమని నిరూపింపబడినది. పరపతి యెక్కువగా బ్యాంకులు తయారుచేయవలసి వచ్చినప్పుడు కరెన్సీనోట్లు ఎక్కువగా వారికి కావలయును. అట్టి నోట్లయొక్కగాని నాణెములయొక్కగాని ఆధారములేనిది. పరపతిని వృద్ధిచేయుటకు ఏ బ్యాంకువారును సమ్మతించరు. అట్టి యాధారములేకుండ పరపతిని వృద్ధిజేయుచో ఆ బ్యాంకు మరునాటికే దివాలా తీయుట తప్పదు. కాబట్టి బ్యాంకులు ఎక్కువగా పరపతిని తయారుచేయవలసి వచ్చినప్పుడు నోట్లను

ముద్రించువా రా సంగతిని గమనించి, కావలసిన నోట్లను నష్టయి చేయవలసియుందురు. వారికి బ్యాంకులతో సంబంధమున్న నేగాని అనగా వారికిగూడ బ్యాంకింగు వ్యాపారమున్న నేగాని ఆ సందర్భము లంతగా బోధపడవు. కావున కరెన్సీని ముద్రించువారుకూడ నొక బ్యాంకు సంస్థకు చెందినవారగుచో వర్తక వ్యాపారములయొక్క వేగమును మాంద్యమును గమనించి తదనుకూలమైన కరెన్సీనోట్లను ప్రచారములోనికి దెత్తురు. ప్రచారములోనికి తెచ్చుట యనగా పరపతిని తయారుచేయు బ్యాంకులవారికి అప్పు యిచ్చెదరు. వాని నాధారముగా గైకొని బ్యాంకులు పరపతిని పృథ్విచేయును. బ్యాంకులు పరపతిని విరివిగా తయారుచేయునప్పుడు తగినన్ని కరెన్సీనోట్లు నష్టయి కాకున్నచో పరపతి విశేషముగా లేకపోవుటచేత వర్తక వ్యాపారములు సాగవు. ధరలు మందగించును. ఋణగ్రస్తులకు భార మెక్కువ యగును. దేశము అల్లకల్లోలమగును.

అటులనే దేశమునకు విశేషముగా పరపతి అవసరము లేని సమయమున కరెన్సీ ఆధికారులు నోట్లను విశేషముగా ప్రచారములోనికి తెచ్చుచో ధరలు విశేషముగా పెరుగును. బీదసాదలకు మిక్కిలి కష్టములు సంభవించును. కూలి జనమునకు హాని కలుగును.

కాబట్టి బ్యాంకింగు వ్యవహారములను, దేశములోని వర్తక వ్యాపారములను తెలిసికొని బ్యాంకింగు పనిచేయునట్టి వ్యవస్థయే కరెన్సీ అధికారిగా నుండవలెనని పై సంగతులవల్ల ఋజువుచేయబడినది. మన దేశములో నిదివరకు జరుగుచున్న దుస్థితి యిదియే. కరెన్సీ అధికారము ప్రభుత్వమువారి చేతిలో నున్నది. బ్యాంకింగు వ్యవహారములు ఇంపీరియల్ బ్యాంకు మొదలైన బ్యాంకుల చేతిలో నున్నది. ఉభయముల అభిప్రాయములను ఏకీభరించినచో చిక్కులేదుగాని లేకున్న చాల చిక్కులు తటస్థించును.

పై జెప్పిన దానినిబట్టియే కరెన్సీ తగ్గించుట హెచ్చించుటలో ఎంత పరిమితివరకు జేయవలయునను విషయముకూడ బ్యాంకింగు వ్యవహారములో పూర్ణమైన అనుభవము కలవారికే తెలియునుగాని యితరులకు అంతగా తెలియజాలదు. కాన బ్యాంకింగు వ్యవస్థయే కరెన్సీ అధికారిగా నుండుట అవసరము.

ప్రతి దేశములోను బ్యాంకు లనేకములు గలవు. ఒక బ్యాంకునకు మరియొక బ్యాంకునకు గల సంబంధమును చక్కగా పాలించగల వ్యవస్థ యుండవలయును. ఒకచో రెండు బ్యాంకులుండి ఒక బ్యాంకు పరపతిని వృద్ధిజేయుచో

రెండవ బ్యాంకు పరిపత్తిని యింకా వృద్ధిచేయుచున్న దను కొనుడు. రెంటికిని పోటీ తీర్చుచును. ఆ పోటీలో ఏదో ఒక బ్యాంకు నశించును. ఆ బ్యాంకులో కాతాగలవారందరికి దెబ్బతగులును. ఈరెండు బ్యాంకులమీద అధికారముచాలా యింకగల ఒకసంస్థయున్నచో వీనిలోనివిపోటీపడి నశించకుం డకాపాడును. ఇటులనే దేశములోగల బ్యాంకులన్నిటిసంబంధమును పాలించగలప్రపస్థ ఒకటివుండుట చాలయుపయోగకరము. ఒక బ్యాంకునందు జనులకు సమ్మకముకొంతతగ్గినచో ఆ బ్యాంకునకుముప్పువాటిల్లును. సామాన్యముగా బ్యాంకులు చేయుపని యితరులపస్థ అప్పుతెచ్చుట లోకులకు అప్పలిచ్చుట గాన, ఆ బ్యాంకునందు సమ్మకము తగ్గినచో బాకీదారులందరు చుట్టుముట్టుదురు. వెంటనే బ్యాంకు అధిపతితమగును. బాకీదారులు బ్యాంకును చుట్టుముట్టినప్పుడు, బ్యాంకువారు బాకీదార్లకు కొందరికి వెంటవెంటనే డబ్బుసరిపెట్టుచో, తిరిగినమ్మక మేర్పడును. బ్యాంకు నిలువదొక్కుకొనగలదు. అట్టిస్థితిలో బ్యాంకునకు పరపతిగాని కరెన్సీనోట్లుగాని యిచ్చి సాహాయ్యముచేయగల పెద్దసంస్థ యుండవలయును. చిన్నసంస్థ యేదియు నిర్వహించజాలదు. ఈ బ్యాంకునకు సాహాయ్యము చేయుటకువచ్చి అదికూడ దీనితోపాటు కూలిపోవును. నీటిలో మునిగిపోవుచున్నవానివద్దకు, వేరొక పురుషుడు సాహాయ్యమునకు వచ్చినచో వానితోకూడ వీడును

మరణించును. వేరొకడు పడవయందెక్కివచ్చినచో ఎటు
లరక్షించగలడో, రిజర్వుబ్యాంకువంటి పెద్ద సంస్థలండయై నిల
చినచో ఆబ్యాంకు తెప్పిరిల్లగలదు.

ప్రభుత్వమువారిడబ్బును కాపాడుటకు ఏదైన సంస్థ
యుండవలయును. ప్రభుత్వమువారికి పన్నులక్రింద వచ్చు
ధనము అంతయు కొన్నిమాసములలో వచ్చును. వారు
ఖర్చుపెట్టుట పండ్రెండుమాసములమీద జరుగును. వారి
వద్దడబ్బులేనప్పుడు వారికిఅప్పిచ్చుటకు ఏదైన సంస్థ యుండవల
యును. వారిడబ్బు నిరర్థకముగా నున్నప్పుడు; బానిని సక్ర
మమైన వ్యాపారములయందు వినియోగించినయెడల దేశ
మునకు మేలుకలుగును. అట్టిపని చేయుటకుగూడ నొక
పెద్ద సంస్థ యవసరము.

పెద్దపెద్ద రైల్వే, ఆనకట్టలు మొదలైనవి కట్టవలసి వ
చ్చినప్పుడు ప్రభుత్వమువారికి విశేషముగా ధనము కావ
లయును. ఆధనమును ప్రభుత్వమువారు అప్పతీసికొని వ
త్తురు. సామాన్యముగా ప్రభుత్వములవారు, లోగడనే కొ
న్ని ఋణముల చేసియుందురు. కొత్తఋణము వారికి కావ
లసినయెడల, ఎక్కువవడ్డయిచ్చెదమనిచెప్పినచో, లోగడ
నున్న గవర్నమెంటు సత్రములధరపడిపోవును. ఇదివరకు

నూటికి సాలుకు నాలుగురూపాయల వడ్డీమీద, ప్రభుత్వము వారు ఋణమును చేసిననుకొండము. ఆఋణము ప్రామిష తీసోట్లరూపేణగాని పత్రములరూపేణగాని వుండును. ఆ పత్రములను చాలమంది కొందురు. నూటికి విలువయుండును. ఇతర ఆస్తులవలె నాపత్రములను కొనుటకు అమ్ముటకు వీలుగలదు. కొందరు డబ్బును వినియోగింపదలచి, ఆ పత్రములను కొనియుంచుకొందురు. అట్టిస్థితిలో నూటికి సాలునకు అయిదురూపాయలచొప్పున వడ్డీకి వేరొక ఋణమును ప్రభుత్వమువారు కోరుచో డబ్బునువినియోగించదలచినవారు, పూర్వపు పత్రములను, కొనుటకుబదులు, క్రొత్తపత్రములను కొందురు. పూర్వపు పత్రములను యెవ్వరుకొనకున్నచో, వానిధరపడిపోవును. ఇట్టివిషయస్థితులు విశేషముగా రాకుండుటకై యీఋణములను సాగించుటకు ఒక రిజర్వు బ్యాంకువంటిసంస్థ యవసరము. ఏలననగా వారు బ్యాంకింగు వ్యాపారము చేయుచూ దేశములోని ఆర్థికవిషయములను పూర్ణముగా గమనించి యుండుటచేత యేదేరేట్లప్రకారము కొత్త ఋణములను చేయుచో ప్రాతఋణములకు యిబ్బందియుండదో, ఆవిధముగా ఋణములను ప్రభుత్వమువారితరపున చేయగలిగియుందురు.

ప్రస్తుత కాలమున ఒక దేశమునకును మరియొక దేశ

మునకును విరివిగ పర్వకవ్యాపారములు నొనరున్నవి. ఆ
 సందర్భములలో ఒక దేశము మరొక దేశమునకు బాకీపడు
 ట తటస్థించును. అట్లు బాకీపడుచో చారిత్రకంగారమిచ్చిన
 నేగాని వారుపుచ్చుకొనరు. లేక రెండు దేశములలో ప్రచార
 రములోనున్న నాణెములుగాని కరెన్సీని స్వీకరించి ఒకదేశ
 అయినచో తద్వారా యివ్వవలసి యుండును. అమాన్యము
 గా ఒంగారములోనే యివ్వవలసిపచ్చును. ప్రస్తుతకాలమున
 వ్యాపారములు తొట్లకుమారి జరుగుచుండుటచేత వానికి చాలి
 సంతోషకారమున్ను దొరకుటకు కష్టముగావచ్చుది. అట్టి
 స్థితిలో ఆదేశములో ఒక పెద్ద బ్యాంకున్నా ఆదేశములో ఒక
 పెద్ద బ్యాంకున్నా యుండి వీరికివారికి బాకీపున్న యెడల ఒం
 గారమునుపంపవలసివ అగత్యముండదు. ఈదేశమువారు
 ఆదేశమునకు బాకీపడుచో ఈదేశమువారు ఆదేశము
 వారి బ్యాంకులో నుండునుగాన అందులో ఆదేశము
 ఖర్చునాయబడును. అటులనే ఆదేశమువారి ఆదేశము
 వారికి బాకీపడినప్పుడుగూడ యరుగగలదు. అంగార మొక
 దేశములోనుంచి మరొకదేశమునకు తీసికొని వెళ్ళుటలో గల
 శ్రమయున్నా ఖర్చున్నా అందుచే నాదేశములో ఒంగారము
 మొక్కభరలలో మార్పులున్నా గలుగకుండుటకు పెద్ద బ్యాం
 కులు ఉపయోగింపబడును.

ఇట్టి పెద్ద బ్యాంకులు ఒక దేశములో ఒకటియే యుండవలయునా ఎక్కువగా నుండవలయునా యనువిషయమున ఒక టే యుండవలయుననుట నిర్వివాదము. ఆర్థిక వ్యవహారములయందు ఆ బ్యాంకునకు ప్రభుత్వమున్నదని చెప్పవచ్చును. ఒక దేశములో ప్రభువు ఒకడుండవలయునా లేక యిద్దరుండవలయునా యనుచో ఒకడే యుండవలయునుగాని యిద్దరుండవలయునని యెవ్వరైనను చెప్పనాహసింతురా? కాబట్టి పై విమర్శనము వలన దేశమునకు ఒక్కటే పెద్ద బ్యాంకు ఉండవలయుననుట ముఖ్యమని తేలినది. దానికే సెంట్రల్ బ్యాంకు లేక రిజర్వు బ్యాంకు అని పేరు.

పై విచారణమువలన రిజర్వు బ్యాంకు అనునది యెందుకు కావలెనను విషయమున నిరూపింపబడిన హేతువులను క్లుప్తముగా యీక్రింద పొందుపరచెదను.

(1) దేశమునకు కరెన్సీనోట్లు అవసరముగాన వానిని ముద్రించు సంస్థ ఉండవలయును.

(2) పరపతిని దేశమునకు త్రయారుచేయు బ్యాంకులకు సమయానుకూలముగా సాహాయ్యముచేయుటకై కరెన్సీవ్యవహారము, బ్యాంకింగు అనుభవముగల వ్యవస్థయందే వుండవలయునుగాన, కరెన్సీయధికారము ఒక పెద్ద బ్యాంకువారికే ఉండవలయును.

(3) బ్యాంకులయొక్క పరస్పరసంబంధమును పాలించుటకు ఒక పెద్ద బ్యాంకు అవసరము.

(4) ఆవత్కాలమునందు; బ్యాంకులకు అప్పునొసగి సాహాయ్యముచేయగల పెద్ద బ్యాంకు ముఖ్యము.

(5) ప్రభుత్వమువారి ధనమును కాపాడుటకు పెద్ద బ్యాంకు అవసరము.

(6) ప్రభుత్వమువారి ఋణములను పరిపాలించుటకు పెద్ద బ్యాంకు కావలయును.

(7) విదేశీమారకమునందు, అనగా, ఒక దేశము మరొక దేశమునకు సరిపెట్టవలన్ని బాకీలవిషయమై ఒక పెద్ద బ్యాంకు అవసరము.

(8) చిన్న బ్యాంకులు తగినంత పరపతిని తయారుచేయలేనప్పుడు స్వయముగా పరపతిని తయారు చేయుటకు ఒక పెద్ద బ్యాంకు అవసరము.

ఈ కారణములవలన, సెంట్రల్ బ్యాంకు రిజర్వు బ్యాంకు అనునది దేశమున చాలా అవసరమని తేలినది.

మూడవ అధ్యాయము

మనదేశములో ప్రస్తుతమున కరెన్సీవిధానము నడుపుచున్నవారు ప్రభుత్వమువారు. అందులో ప్రత్యేకముగా యీడిపాడ్డుమెంటునకు “కరెన్సీ కంట్రోలరు” అనుకయధికారియుండును. ఆయుద్యోగిని నియమించుటలో సామాన్యముగా ప్రభుత్వము వారు, బ్యాంకింగు అనుభవములేని యే. ఐ. సి. యస్, ఉద్యోగినోయేర్పాటుచేయుచున్నాడు. సెంట్రల్ బ్యాంకు మనదేశమున యేర్పాటు చేసినచో అదుస్థితి తొలగగలదు. కాన పయి అధ్యాయమున చెప్పబడిన యేని మిది కారణములుగాక, దీనిని తొమ్మిదవకారణముగా మనదేశమున మాత్రము అంగీకరింపవచ్చును. ఇట్టిరిజర్వుబ్యాంకు మనదేశమున స్థాపింపబడినచో, ఆర్థికముగా మనదేశమునకు కొంత మేలుకలుగగలదు. ఈ రిజర్వుబ్యాంకుజేయు పనులెవ్వియునగా:—

- (1) కరెన్సీని అచ్చొత్తించి ప్రచారములోనికి తెచ్చుట
- (2) విదేశమారకపు వ్యవహారములను చూచుట
- (3) జాతీయ ఋణమును పరిపాలించుట
- (4) దేశములోని వివిధరకములైన బ్యాంకులకు అవసరమైనప్పుడు సహాయముచేయుట.
- (5) దేశమునకు వలయునంత కరెన్సీనిగాని పరపత్రినిగాని నిర్మించుట

(6) పస్తువుల ధరలలో విశేషముగా మార్పులు రాకుండునట్లుకాపాడుట

(7) బాకీలను సర్దు బాటు చేయుట

(1) కరెన్సీని ప్రచారములోనికి తెచ్చుట యనగా కావలసినవానికి అప్పయిచ్చుట; సాధారణముగా యితర బ్యాంకులకు రిజర్వుబ్యాంకు అప్పయిచ్చును; వారు తిరిగి ఆనోట్లునుగాని వారి పరపతినిగాని లోకులకు అప్పయిత్తురు. కాబట్టి ధనము విశేషముగా ప్రచారములోనుండి వ్యవహారములు బాగుగాసాగును.

(2) విదేశమారకములనగా ఒకదేశమునకున్న మరియొకదేశమునకున్న వర్తక వ్యాపారములవిషయమై సంబంధము కలదు. ఆసంబంధమున ఒకరొకరికి యిచ్చిపొచ్చుకొనుట తటస్థించును. ఒకదేశములో గలనాణెములుగాని కరెన్సీనోట్లుగాని మరొకదేశమున నుండవు. ఉదాహరణము:-మనదేశములో రూపాయలును రూపాయనోట్లునూ గలవు. ఇంగ్లాండుదేశములో పౌండు నోట్లు మాత్రమేగలవు. మనము ఇంగ్లాండువారికి బాకీపడినచో వారిపౌండునోట్లలో యివ్వవలయును. వారుమనకు బాకీపడినచో మనకు వారు రూపాయలలోగాని రూపాయనోట్లలోగాని యివ్వవలసియుండును. రూపాయలను పౌండులలోనికి యేరేటు ప్రచారము యివ్వవ

లయును, పౌండులను రూపాయలలోనికి యే రేటు ప్రకారము యివ్వవలయునను ప్రశ్న రాకమానదు. ఆ రేటు యే ప్రకారముగా నుండినచో దేశమునకు లాభకరమో ఆలోచించి ఆ రేటును అవసరమగుచో నిర్ణయించుభారము రిజర్వు బ్యాంకునకు గలదు. ఈ రేటువలన దేశమునకు లాభముగాని నష్టముగాని విశేషముగా వాటిల్లును. ప్రస్తుతము, మనదేశమున పదునెనిమిది పెన్నీల రేటు వున్నది. అనగా ఒకరూపాయ మార్చిన యెడల పదునెనిమిది పెన్నీలు వచ్చును. ఇంగ్లీషువారికి పౌండులు, షిల్లింగులు, పెన్నీలు అను వాణెములు గలవు. పండ్రెండు పెన్నీ లొక షిల్లింగునకు సమానము. తురువది షిల్లింగు లొక పౌండునకు సమానము. ఈ రేటు ప్రకార మొక పౌండు షుమారు పదమూడు రూపాయల అయిదు అణాల డబ్బుకు సమానమగును. ఈ మారకపు రేటు వలన మనదేశమునకుగూడ రాని నష్టము వచ్చినదని మనవారందరును యే కగ్రీవముగ చెప్పుచున్నారు. ఈ మారకపు రేటును దేశమునకు అనుకూలమగు రీతిని సమర్థించుట రిజర్వు బ్యాంకు యొక్క విధియై యున్నది. అయితే ప్రస్తుతము మనకు తయారగుచున్న రిజర్వు బ్యాంకు బిల్లు సందర్భములో యీ పదునెనిమిది పెన్నీల రేటును మార్పుటకు రాబోవు రిజర్వు బ్యాంకునకు పూర్ణాధికారము లేదనియును గవర్నరు జనరలుగారు ముందుగా వప్పకొన్న నేగాని

మారకపు రేటును మార్పుటకు తగిన యధికారము రిజర్వు బ్యాంకు వారికిగాని యిండియా ప్రభుత్వమువారికిగాని లేదు. నియు శ్వేతపత్రమున యే రూపాయ చేయబడినది. ఇది మన దేశమునకు చాల నష్టదాయకము. మారకపు రేటును మార్పుటకు అధికారము, రిజర్వు బ్యాంకువారి సలహామీద మన శాసన సభవారికుండవలయును. లేకున్న చాలా ముప్పు వాటిల్ల గలదు.

(3) మన దేశమునకు ప్రస్తుతము 12 కోట్ల రూపాయలకుపైగా జాతీయ ఋణము కలదు. అసగా మనతరపున మన గవర్నమెంటువారిచే చేయబడిన ఋణముని యర్థము. ఎప్పుడెప్పుడు కొత్త ఋణములు కావలసినదియు నేయే రేట్ల ప్రకారము కావలసినదియు ఏ దేశములలో తీసికొనవలసినదియు, ప్రాత ఋణములను ఏ విధముగా తీర్చవలసినదియు అను బాధ్యత రిజర్వు బ్యాంకువారి యందే వుండలయును. ఈ ఋణమును చేయుటలో నష్టము ఏ విధముగా వచ్చునో కొంచెముగా పయిన సూచించియున్నాను.

(4) దేశములో చిన్న బ్యాంకులు తమ డబ్బులో కొంత భాగమును రిజర్వు బ్యాంకునందు దాచుకొనున. అవన రమైనప్పుడు ఆ డబ్బున్న అంతకు పైగా యింకా అప్పున్న

చిన్న బ్యాంకులను రిజర్వు బ్యాంకు వారిత్తురు. ఒక వెయ్యి రూపాయలు రిజర్వు బ్యాంకులో వారు దాచుకొన్న యెడల షుమారు మూడువేలరూపాయల వరకు రిజర్వు బ్యాంకువారు కష్టనమయములయందు వారికి అప్పు యిచ్చెదరు. బిల్లులన్న యేమో, పైన వివరించి యుంటిని. ఆ బిల్లులు ఒకరి వద్ద నుంచి మరియొకరివద్దకు ట్రాన్స్ఫరు అగుచుండును. ఆ బిల్లు ఒక బ్యాంకువద్దకు వచ్చినయెడల, ఆ బిల్లును రిజర్వు బ్యాంకు నకు అమ్మినచో వారికి రిజర్వు బ్యాంకువారు రోజుమును యిత్తురు. దీనినే రీడిస్కాంటింగు (Re-discounting) అందురు. దీనివలన చిన్న బ్యాంకులవారు తమకు అవసర మువచ్చినప్పుడు అప్పుతెచ్చుకొనుటయేగాక, యీ రీడిస్కాంటింగు తిరిగి అమ్ముటవలన రోజుమునుగూడ సంపాదించగలుగుటకు రిజర్వు బ్యాంకు ఆధారమగును.

(5) మనకరెస్పీ రెండు విధములుగానున్నది. వెండి రూపాయలు రూపాయనోట్లున్నూ మనకు గలవు. రూపాయనోట్లను వెండిరూపాయలలోనికి మార్చుకొనవచ్చును. నోట్లకు వెండిరూపాయలను యివ్వవలసిన బాధ్యత కరెస్పీయ థికారులకు గలదు. ఈ కరెస్పీనోట్లను ఒక్కమ్మడిగా అందరును రూపాయలలోనికి ఒక్కసారి మార్చుట తటస్థింపదు. అందువలన యెన్ని నోట్లు ప్రచారములో నున్నవో అన్ని రూపాయలు కరెస్పీ అధికారుల పెట్టెలో వుండనవసరములేదు.

పేపరు కరెన్సీకి ఆధారముగ కరెన్సీ అధికారులవద్ద రెండు విధములైన రిజర్వులు గలవు. ఒకటి లోహ సంబంధమైన రిజర్వు. రెండు శైక్యూరిటీ రిజర్వు. లోహ సంబంధమైన రిజర్వు అనగా వెండి, బంగారములుగాని వానితో చేయబడిన నాణెములుగాని యని యర్థము. శైక్యూరిటీ రిజర్వు అనగా కరెన్సీ అధికారులకు యితరులవల్ల రావలసిన బాకీలని యర్థము. యీ రెండు విధములైన రిజర్వులను మొత్తముచేసినచో ప్రచారములోనున్న పేపరు కరెన్సీ మొత్తమునకు సరిపోవును. ప్రస్తుతమున్న కరెన్సీ రిజర్వులయొక్క పట్టికను యిందు పొందుపరచెదను. ది 31-10-33 తారీఖున ప్రచురింపబడిన కరెన్సీ లెక్కలు యీ పట్టికలో నున్నవి.

కరెన్సీ	}	ప్రచారములో నున్ననోట్లు.	
రిజర్వు.		రు 180,04,35,401	
వెండిరూపాయలు	}		94,32,86,832
బంగారము.		(ఇండియాలో)	29,69,79,991
వెండి.			9,90,85,187
శైక్యూరిటీ రిజర్వు (కొనబడినది			
యిండియాలో నున్నది)		46,10,83,391	
		<u>180,04,35,401</u>	

ఇంగ్లాండులో ప్రస్తుతము వెండి బంగారములులేవు.

శైక్యారితీ రిజర్వు అనుదానిలో ప్రస్తుతము గవర్నమెంటు పత్రములున్నవి. ప్రస్తుతము కరెన్సీయధికారులు, ఎక్కువ కరెన్సీని ప్రచారములోనికి తీసికొనిరావలెనన్న నీశైక్యారితీలనుగాని లేక వెండి బంగారములనుగాని కొని అందుక్రింద నోట్లు ముద్రించి యిచ్చుచో కరెన్సీ వృద్ధియగును. కరెన్సీ తగ్గించ వలసియున్నచో, వెండి బంగారములనుగాని శైక్యారితీలనుగాని అమ్మెదరు. వాని కొనుఖరీదు కరెన్సీ యధికారులకు వచ్చునుగాన ఎంత మొత్తమునకు వానిని అమ్మెదరో అంత మొత్తము కరెన్సీ ప్రచారములోనుంచి తగ్గి పోవును. వీరి కరెన్సీ శైక్యారితీ రిజర్వునందు, బిల్లులు హుండీలు మొదలైనవి ప్రస్తుతమునలేవు. ఇవి యున్న యెడల చాలా మేలుకలుగును. పేపరు కరెన్సీయనునది అవసరమైనప్పుడు హెచ్చించుటకున్నా లేక తగ్గించుటకును వీలుగానుండవలెను. దీనినే పాశ్చాత్యులు Automatic కరెన్సీయందురు. కేవలము గవర్నమెంటు పత్రములే శైక్యారితీగాయున్నచో అట్టిస్థితిరానేరదు. ఒకకాలమున గవర్నమెంటు పత్రముల ధరలు తక్కువగా నున్నవనుకొనుడు. అప్పు కరెన్సీని తగ్గించుటకై కరెన్సీవారు కూడాతమ శైక్యారితీలను అమ్మిన యెడల యీపత్రముల ధరలు మరింత పడిపోయి, ఆపత్రములు కొన్నవారికి, కూడరాని నష్టము వచ్చును. అటులే ఆపత్రముల ధరలు హెచ్చుగా నున్నప్పుడు కరెన్సీ

విక్కువచేయవలెనని కరెన్సీ యధికారములు, అపత్రములను కొనుగో వాటిధర మరింతలేచును. ఇట్టి చిక్కులు రాకుండుటకై, బిల్లులు, హుండీలను గూడ, రిజర్వుగా సంగీకరించు నెడల, కరెన్సీ చాలా బాగుగా నుండునని శాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము. అనుభవమువలనగూడ నది సిద్ధమగుచున్నది. ఇదియెట్లు తటస్థించునో విపులముగా వ్యాసినగాని బోధపడదు. గ్రంథవిస్తర భీతిచే దానినిటవ్రాయదలచుకొనలేదు. బిల్లులు హుండీలు కూడ, శైక్యూరిటీరిజర్వునందు విరివిగానుండుట కరెన్సీ పాలనమునకు, ముఖ్యముగా దేశమునకు నష్టము కలుగని రీతిగా, కరెన్సీనోట్లను, అవసరము వెంట తగ్గించుటకు హెచ్చించుటకు చాలవీలుగానుండును. అట్టి పని రిజర్వు బ్యాంకువారు తప్ప, యితరులుచేయలేరు. ఏలననగా, రిజర్వునందున్న బిల్లులు, సకాలమునకు డబ్బు వసూలు కాతగి నట్టు లుండవలెను. ఏ బిల్లులు మంచివో, ఏవి మంచివికావో బ్యాంకింగు అనుభవము పూర్తిగానున్నవారికిగాక, యితరులకు బోధపడదు. అందువలన కరెన్సీ పాలనము రిజర్వు బ్యాంకు వారు చేయవలెను. తనతో సంబంధముగల చిన్న బ్యాంకులకు, అవసరమైనప్పుడు పరపతి నొసగుగాన, రిజర్వు బ్యాంకు పరపతిని తయారుజేసి, తద్వారా దేశమునకు కావలసిన పరపతిని తయారు చేయును.

(6) వ్యాపారము మందముగానున్నప్పుడు, కరెన్సీ తక్కువగానుండుట, చురుకుగానున్నప్పుడు కరెన్సీ విరివిగానుండుట తటస్థించినయెడల వస్తువుల ధరలలో విశేషముగా వ్యత్యాసము తటస్థింపదు. వస్తువులయొక్కగిరాకి, సప్లయిలు ఒకే మోస్తరుగానుండి, కరెన్సీ ఎక్కువగా యగుచో ధరలులేచును. తక్కువయగుచో ధరలు పడిపోవును. వ్యాపారముల చటుకు మందములను గమనించికరెన్సీ ప్రచారమును సాగించుచో ధరలలో మార్పులు అంతగా జరుగవు. అట్లు చేయుటకు పూర్తిగా బ్యాంకింగు అనుభవముండి వ్యాపారముల చటుకు మాంద్యముల గమనించి 'Money-market, డబ్బు బజారు' యొక్క స్థితిగతులను పూర్తిగా అవగాహనము చేసికొనగల రిజర్వు బ్యాంకువంటి సంస్థ యున్న నేగాని వీలుగాదు. ఎక్కడ డబ్బు వడ్డీకి యివ్వబడునో, ఎక్కడ డబ్బుగలవారు తమ డబ్బును వడ్డీకి యిచ్చుటకు పసతులుగలవో దానికి డబ్బుబజారు అని పేరు.

(7) పరపతి యనునది బాకీలయొక్క అవాల్తీమీద ఆధారపడియున్నదని పైన వ్రాసియుంటిని. బ్యాంకులు విశేషముగా నెలకొల్పినయెడల యీ బ్యాంకు చెక్కులు ఆ బ్యాంకుమీదను, ఆ బ్యాంకు చెక్కులు యీ బ్యాంకు మీదను ఉండుట తటస్థించును. ఆంధ్ర బ్యాంకుమీదనున్న

చెక్కులు వెయ్యి రూపాయలని హిందూస్థానీ బ్యాంకులో నున్నవనుకొనుడు. హిందూస్థానీ బ్యాంకుమీద చెక్కులు రెండువేల రూపాయలవరకు ఆంధ్రబ్యాంకు వద్దనున్నవనుకొనుడు. వారిరువురిమధ్య ఈ విధముగా జరుగవచ్చును. హిందూస్థానీ బ్యాంకువారు, వెయ్యి రూపాయలను, ఆంధ్రబ్యాంకువారివద్ద వసూలుచేయుట, తిరిగి ఆంధ్రబ్యాంకువారు హిందూస్థానీ బ్యాంకువారివద్ద రెండువేలు వసూలుచేయుట. అట్లుగనుచో రెండువేల రూపాయలకు పనితలుగును లేక తమకు కావలన్ని రెండు వేలలో తమ రివ్వవలసిన వెయ్యి రూపాయలు మినహాయించుకుని మిగతా వెయ్యి రూపాయలనే ఆంధ్ర బ్యాంకువారు తీసుకొన్నచో అప్పుడు వెయ్యి రూపాయలకు పని తగులును. అట్లుగాక యీ రెండు బ్యాంకులకు రిజర్వు బాంకుతో కాతా యున్నచో, ఎవరును ఎవరికి డబ్బు యివ్వసక్కరలేదు. హిందూస్థానీ బ్యాంకువారు, తమకు రావలన్ని చెక్కులను రిజర్వు బ్యాంకునకు యిచ్చుచో ఆంధ్రబ్యాంకు కాతాలో వెయ్యిరూపాయలు ఖర్చువ్రాసి హిందూస్థానీ బ్యాంకు కాతాకు జమకట్టుదురు. అట్లునే హిందూస్థానీ బ్యాంకుమీద చెక్కులను ఆంధ్రబ్యాంకువారు రిజర్వు బ్యాంకులో యిచ్చుచో రెండువేల రూపాయలను హిందూస్థానీ బ్యాంకు కాతాకు ఖర్చువ్రాసి ఆంధ్రబ్యాంకు కాతాలో జమ కట్టుదురు. అందువలన యెవరును రెండవ

వారికి డబ్బు నివ్వ నక్కరలేకపోవును. దీనిని బాకీలు సర్దు బాటుచేయుట యనగా, ఇంగ్లీషులో దీనిని (clearing function) అందురు.

పై జెప్పిన యేడు విధములుగా రిజర్వు బ్యాంకు దేశ మునకు సహాయము చేయును.

నాల్గవ అధ్యాయము

కడచిన అధ్యాయములందు డబ్బు యన నెట్టిదో దాని యుపయోగము లెట్టివో, కరెన్సీయన నెట్టిదో, దాని, యుపయోగము లెవ్వయో, పరపతి యన నెట్టిదో, దాని యుపయోగము లెవ్వయో, పరపతిని యెవరు నిర్మాణము చేయుదురో, అట్టి బ్యాంకులవలన ఉపయోగము లెవ్వయో రిజర్వు బ్యాంకు యెందు కవసరమో, దానివలన ప్రయోజనము లెట్టివో విమర్శించి యుంటిని. ఆ రిజర్వు బ్యాంకు నిర్మాణ మెట్లు లుండవలయునో యీ యధ్యాయమున కొంత; తెల్పెదను.

మన దేశమున కొలది మానములలోనే రిజర్వు బ్యాంకు స్థాపంపబడనున్నది. అదివాటాదారుల బ్యాంకుగానుండవలయు నని మనప్రభుత్వమువారు తీర్మానించియున్నారు. వాటాదారుల బ్యాంకు మంచిదా, ప్రభుత్వపు బ్యాంకు మంచిదా యని చర్చ మన దేశమున చాలకాలమునుంచి గలదు. బ్యాంకు వ్యవహారమును సాగించుటకు కొంతపెట్టుబడి కావలయును. ఆ పెట్టుబడిని వాటాలప్రకారము భాగించి వాటా యొక్క కిష్కతు, ఏ నూరురూపాయలో, ఏ అయిదువందల రూపాయలో యేర్పరచి ఆ వాటాలను, ప్రజలు కొనుటకు వీలును. అది వాటాదారుల బ్యాంకు అనబడును. దాని మేనేజ్మెంటు అంతయు వాటాదారులచే ఎన్నుకొన బడినట్టి పరిపాలకుల చేతిలో నుండును. వారికి డైరెక్టరీయు; గవర్నరీయు; సాధారణముగా అందురు. ప్రభుత్వపు బ్యాంకునకు కావలన్ని పెట్టు బడి మొత్తమును ప్రభుత్వవారే సప్లయ చేయుదురు. పరిపాలన మంతయు ప్రభుత్వమువారి చేతులయందే యుండును. అట్టి బ్యాంకునకే ప్రభుత్వపు బ్యాంకు అని పేరు. కేవలము వాటాదారుల బ్యాంకు అయినను ప్రభుత్వమువారితో కొంత సంబంధమును కలిగియుండును. బ్యాంకుయొక్క లెక్కలను ప్రభుత్వమువారికి చూపించుచుండవలయును. సరిగా చట్టముల ప్రకారము, పని సాగింపకున్నయెడల ఆ రిజర్వు బ్యాంకును రద్దుపరచి తమస్వాధీన

ములోనికి ప్రభుత్వమువారు తీసికొందురు. ఈ విధముగా కొంత ప్రభుత్వముతో సంబంధము వాటాదారుల బ్యాంకున కైనను తప్పదు. రిజర్వు బ్యాంకు అనగా దేశమునకు డ్రేము మును గూర్చు సంస్థగాన కేవలము స్వాధీనరులైన వాటాదారుల స్వాధీనములో నుండుటవలన దేశమునకు కొంత నష్టము రావచ్చునుగాని, అట్టి నష్టము రాకుండుటకై కొన్ని ఉపాయములు కల్పింపబడినవి. రిజర్వు బ్యాంకునకు యెంత లాభము వచ్చినను నూటికి యింతకంటె యెక్కువ లాభమును వాటాదారులకు యివ్వకూడదను నిబంధనములు వాటాదారుల బ్యాంకు లున్నచోటుల గలవు. రిజర్వు బ్యాంకువారి లాభములు విదేశీయులు అనుభవించకుండునట్లున్నా, తమ దేశమువారికి లాభము కలుగురీతిని విదేశీయులు ప్రతిపక్షకుండునట్లున్నా, విదేశీయులు వాటాలను కొనకుండునట్లున్నా నిబంధనలుకూడ యవసరము. వాటాదారులలో అందరు గాని లేక చాలాభాగమువరకుగాని స్వదేశీయు లుండుట దేశమున కేయోదాయకము. వాటాలు విదేశీయుల గతమగుచో దేశమునకు ముప్పు వాటిల్లుట సిద్ధము. మన దేశములో స్థాపింపబడనున్న రిజర్వు బ్యాంకునందు విదేశీయులు వాటాలు కొనకుండునట్లు జేయు నిబంధనమునకు ప్రభుత్వమువారు సమ్మతించలేదు. పోనీ, నూటికి యే 75 మంది యైనను స్వదేశీయులు ఉండవలయునను సవరణనుగూడ

ప్రభుత్వమువారు అంగీకరింపలేదు. అన్యదేశీయులు వాటాల నన్నింటిని కొని మన దేశమునకు అపకారము చేయుదురను భయము లేకున్నచో వాటాదారుల బ్యాంకునకై నను ఆభ్యంతరముండ నవసరములేదు. పై నిబంధన యున్నచో మన దేశ ప్రస్తుత పరిస్థితులనుబట్టి ప్రభుత్వపు బ్యాంకునకంటె వాటాదారుల బ్యాంకువలననే తక్కువ నష్ట మున్నదని చెప్పవచ్చును. వాటాదారుల బ్యాంకునందు వాటాదారులచేత యెన్నుకొనబడినవారు కొందరు పరిపాలకులుగా నుందురు. వారినే డైరెక్టర్లు డిండురు. ప్రభుత్వపు బ్యాంకునందు ప్రభుత్వమువారిచే నియమింపబడిన డైరెక్టర్లు డిండురు. ఈ డైరెక్టర్లు సలహామీద ప్రతిరోజు జరుగు వ్యవహారములను పాలించుటకు ఒక గవర్నరు డిండును. అతనికి సహాయులుగా డిప్యూటీ గవర్నరులుకూడ కొన్నిచోట్ల యుందురు. రిజర్వు బ్యాంకు ప్రయోజనము ఎక్కువగా గవర్నరులబట్టి యుండును. ఆతడు సమర్థుడై యుండవలెను. దేశ షేమమును ఆలోచించువాడుగా నుండవలెను. వాటాదారుల బ్యాంకు నందుగల డైరెక్టర్లు స్వదేశీయులై యుండవలయును. లేకున్న వారిలో చాలామంది యైనను స్వదేశీయులై యుండవలయును. విదేశీయులగుచో వారి దేశముయొక్క మేలునే వారాలోచింతురు. గవర్నరుకూడా స్వదేశీయుడై యుండుట మేలు. ప్రతిరోజు జరుగు వ్యవహారములు అతని

హస్తములం దుండునుగాన స్వదేశమునకు మేలుజేయు నుద్దేశముగలవాడేగవర్నరుగానుండవలయును. ప్రస్తుతముప్రపంచములోదాదాపుగాఅన్ని పెద్దదేశములలోను రిజర్వు బ్యాంకులు గలవు. ఒక్క కెనడా దేశములో మాత్రము అట్టి పెద్ద బ్యాంకు లేదు. కాని యీ మధ్యవచ్చిన వార్తలనుబట్టి అక్కడగూడ ఒక సెంట్రల్ బ్యాంకును ఏర్పాటు చేయవలయునని అనుకొనుచున్నట్లు తెలియవచ్చినది. ప్రస్తుతమున ప్రపంచములో సెంట్రల్ బ్యాంకులు 32 గలవు. అందులో 17 వాటాదారుల బ్యాంకులు. 8 ప్రభుత్వపు బ్యాంకులు. 7 కలగలుపు బ్యాంకులు. కలగలుపు బ్యాంకులు అనగా కొంతవరకు వాటాదారులకున్నా కొంతవరకు ప్రభుత్వమునకున్నా అధికార ముండును. అనగా వాటాలలో కొన్ని వాటాలు ప్రభుత్వమువారున్నా, కొన్ని వాటాలు ప్రజలున్నా కొందురు. ఇంగ్లాండు, జర్మనీ, ఆస్ట్రేలియా మొదలైన దేశములలోని బ్యాంకులను వాటాదారుల బ్యాంకులుగా గ్రహించవచ్చును. రష్యా, ఫిన్లాండు, లాటివియా మొదలైన దేశములలోని బ్యాంకులు కేవలము ప్రభుత్వపు బ్యాంకులు. కొలంబియా, జెకోస్లావాయా మొదలైన దేశములలోని బ్యాంకులు, కలగలుపు బ్యాంకులు. వీనిలో పెట్టుబడి ధనము కొంత వాటాదారులదిగాను కొంత ప్రభుత్వమువారిదిగాను ఉండును.

వాటాదారులచే నిర్మింపబడెడు రిజర్వు బ్యాంకు మన దేశమున స్థాపించవలయుననియు, ఫెడరేషన్ లేక రాష్ట్రము వాయమునకు ముందుగా దానిని స్థాపించుట అవసరమనియు

రాండుటేబిలు సభవారియొక్కయు, శ్వేత పత్రిమున ప్రచురించిన ఆంగ్ల ప్రభుత్వమువారియొక్కయు అభిప్రాయమై యున్నది. ఇండియాలో నున్న లెజిస్లేటివ్ అసెంబ్లీ సభ్యుల వలననే రిజర్వు బ్యాంకు శాసనము తయారు అగుచున్నది. రిజర్వు బ్యాంకును యెటుల స్థాపింపవలయును అను విషయముచుగూర్చి యీమధ్య లండనులో ఒక కమిటీవారు విచారించి కొన్ని తీర్మానములు చేసియున్నారు. ఆ తీర్మానములు పత్రికలలో ప్రచురింపబడి యున్నవి. ఆ తీర్మానములను విచారించుటకు సెలెక్టు కమిటీవారు యేర్పడిరి. వారి తీర్మానములుకూడ ప్రచురింపబడియున్నవి. ఇట్టి స్థితిలో రిజర్వు బ్యాంకుయొక్క పూర్వ చరిత్ర తెలిసికొనుట కొంచెము ముఖ్యముగాన దానినిగూర్చి యింపుక వ్రాసెదను.

1913-1914 సంవత్సరమున యేర్పాటు కాబడిన చేబర్లలేను కరెన్సీ కమిషనువారు ఆర్థిక శాస్త్రజ్ఞులయొక్క కమిటీ నొకదానిని యేర్పరచి, రిజర్వు బ్యాంకు స్థాపనను గూర్చి విచారణ సలుపవలసిన అవసర మున్నదని సూచించి యున్నారు. తరువాత 1926 సంవత్సరమున యేర్పాటైన హెల్ప్సుయంగు కరెన్సీ కమిషనువారు రిజర్వు బ్యాంకు నేర్పాటుచేయుట చాల అవసరమని వ్రాసి యున్నారు. అందులో నొక సభ్యుడగు ఫురుజ్ త్తమజాన్ థాకూర్ దాసుగారు ప్రస్తుతమున్న యింపిరియల్ బ్యాంకునే రిజర్వు బ్యాంకుగా మార్చవలయునని సూచించియున్నారు. 1927 సంవత్సరమున అప్పటి ఆర్థికమంత్రియగు బేసిర్ బ్లాక్లెట్టుగారు ఒకరిజర్వు బ్యాంకుబిల్లును తయారుజేసిరి. ఆబిల్లులో వాటాదారులబ్యాంకు

కునే స్థిరపరచినారు. ఆసమయమున మోతీలాల్ నెహ్రూ, మాలవ్యావంటి దేశప్రముఖులు శాసనసభయందుండి, వాటాదారుల బ్యాంకు పనికిరాదనియు, దానినే యేర్పాటుచేయునెడల భారతీయులకే ఎక్కువవాటాలుండవలయుననియు డైరెక్టర్లలో ఎక్కువ మంది భారతీయులే యుండవలయుననియు తీవ్రముగా వాదించుటచేత బ్లాక్ ట్టుగారుకూడ, తనయభిప్రాయమును మార్చుకొనవలసివచ్చెను. అట్టిసమయమున శ్రీనివాస అయ్యంగారు కొన్ని మార్పులను సూచించి యున్నారు. ఆసూచనల నంగీకరించి బ్లాక్ ట్టుగారు శాసనమునువపాదింపదలచిరిగాని, యిండియా మంత్రిఅందుకు నమ్మింపలేదు. తిరిగి వాటాదారుల బ్యాంకునే తనయిచ్చవచ్చిన రీతిని యేర్పాటు చేయవలెనని యిండియామంత్రి సంగల్పించి తదనుకూలమైన బిల్లును ప్రవేశపెట్ట యత్నించెను. కాని అప్పటికి అధ్యక్షతవహించి స్వపక్ష పరపక్ష నిర్ణయముగాను పేరందిన విథల్ బాయిపటేలుగారు, బిల్లుసరియైనదికాదని త్రోసివేసిరి. ఆకారణమున నాశాసన ముపనంహరించుకొన బడెను.

తరువాత 1930 సంవత్సరమున ప్రభుత్వమువారు బ్యాంకింగు ఎన్క్వయిరీకమిటీనిస్థాపించిరి. దానికి భూపేంద్రనాథమిత్రగారు అధ్యక్షతవహించిరి. ఆకమిటీలో అన్నివిధములైన బ్యాంకులవారికి ప్రాతినిధ్య మియ్యబడెను. వారందఱును యేకగ్రీవముగా ప్రభుత్వముబ్యాంకు కావలయునని సూచించిరి. ఆకమిటీయెదుట సాక్ష్యమిచ్చినట్టియు సెంట్రల్ బ్యాంకులు అనుగ్రంథమునకు కర్తయైనట్టియు కిష్గారు ఇండియాకు ప్రభుత్వపు బ్యాంకు ఎక్కువమందిదని వ్రాసియున్నారు.

ఈమధ్య లండనులో సమావేశమైన రిజర్వు బ్యాంకు కమిటీవారుగాని, మన ఆర్థిక మంత్రిగారుగాని ప్రభుత్వపు బ్యాంకు విషయమై బ్యాంకింగు ఎన్ క్వయరీ కమిటీవారు చేసిన సూచనను యెందుకు నిరాకరించ వలసివచ్చినదో కారణము చెప్పలేదు. అయినను వాటాదారుల బ్యాంకునే నెలకొల్ప యత్నించుచున్నారు. శాసనసభలో ఆర్థిక మంత్రిగారు ప్రసంగించుచు వాటాదారులుగాని డైరెక్టరులుగాని, భారతీయులే విశేషముగా నుండుట న్యాయ్యమేగాని అది శాసనరూపమున నుండుట భావ్యముగాదనియు, అనుభవములో తప్పక భారతీయులకే ప్రాధాన్యమువచ్చుననియు నుడివియున్నారు. అది యెంతవరకు జరుగునో భావికాలము నిర్ణయింపవలసియున్నది.

ఈ రిజర్వు బ్యాంకును గూర్చిన లండను కమిటీ తీర్మానములున్నా ఆర్థిక మంత్రిగారు ప్రవేశపెట్టిన బిల్లున్నా, సెలెక్టు కమిటీవారి తీర్మానములున్నా యీమధ్య జరిగిన శాసనసభలోని తీర్మానములున్నా వార్తాపత్రికలలో ప్రచురింపబడియున్నవి. వానిని గూర్చి గ్రంథవిస్తరభీతిచే నిందు వ్రాయదలచుకొనలేదు. ఆర్థిక మంత్రిగారి బిల్లులోని అంశముల గూర్చి 26-8-31 నెంబరు 11 తేదీనుండి వరుసగా ఆరు వారములలో వెలువడిన కృష్ణాపత్రికలలో విమర్శనము చేసియున్నాను. దానిని పాఠకులు పఠింతురుగాక.

సమాపము.

